

เล่าเรื่องสั้นสกฤต

✧ นารีเรียนแก้ว

โรงเรียนราชภัฏวชิรในพระบรมราชูปถัมภ์แห่งหนึ่ง จัดให้มีการประชุมชี้แจงแก่นักเรียน เนื่องในโอกาสที่เปิดภาคเรียนในปีการศึกษาใหม่ ในการประชุมคราวนั้นได้จัดให้มีหัวหน้าสายวิชาทุกชั้นแจ้งเรื่องการเรียนรู้วิชาต่างๆ ในสายวิชานั้นๆ ว่ามีลักษณะและวิธีการอย่างไร ก็นักเรียนจะสามารถกำหนด และนำมาปฏิบัติให้เป็นผลดีสำหรับการศึกษาเล่าเรียนในชั้นของตนได้ เมื่อหัวหน้าสายวิชาภาษาไทยกล่าวจบแล้ว ก็ได้เรียนเชิญหัวหน้าสายวิชาอื่นให้พูดต่อไปแต่จะเป็นด้วยความปลอดภัย หรือด้วยเหตุผลอันใดไม่ปรากฏ หัวหน้าสายวิชาภาษาไทยพูดว่า "อันดับต่อไปขอเรียนเชิญหัวหน้าสายวิชาภาษาต่างต่าง เอ้อ . . . ขอประทานโทษ หัวหน้าสายวิชาภาษาต่างต่าง . . ." ในที่นี้คงจะหมายถึงวิชาภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศส ซึ่งรวมอยู่เป็นแผนกวิชาเดียวกัน และมีหัวหน้าสายวิชาเป็นบุคคลเดียวกัน อันที่จริงต่างต่างกับต่างประเทศ สองคำนี้ต่างก็มีความหมายตามพจนานุกรมเป็นอย่างเดียวกัน กล่าวคือมีความหมายว่าไม่ใช่ของพื้นเมืองไทยนั่นเอง แต่เมื่อพิจารณาตามวิธีใช้แล้ว เราจะใช้ต่างต่างแทนต่างประเทศไปได้ทุกที่ที่ทำได้ ไม่เช่นเราจะพูดว่าคนต่างต่าง ทะเบียนหรือใบต่างต่าง แต่เราจะพูดว่าชาวต่างประเทศ ภาษาต่างประเทศดังนี้ เป็นต้น คำว่า "ต่างต่าง" ดูที่จะมีนัยเป็นเชิงเหยียดหยาม หรือดู

แคลนว่าไม่ใช่พวกเดียวกัน ไม่ควรเข้ามาคลุกคลีใกล้ชิด กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือมีนัยส่อปฏิเสธไม่ยอมรับ ส่วน "ต่างประเทศ" มีนัยว่าเป็นของใหม่ของแปลก อยากได้ออยากใช้เพราะไม่เคยมีมาก่อน แสดงให้เห็นทัศนคติของผู้ใช้คำ หรือ อัจฉริยะลักษณะของภาษาได้เป็นอย่างดี "ต่างต่าง" แสดงให้เห็นความรู้สึกที่จะผล่อออกหรือตีตัวออกห่าง ส่วนต่างประเทศแสดงถึงความรู้สึกที่จะอำแขนรับ เพราะฉะนั้นท่านจึงว่าภาษาที่มนุษย์ใช้พูดจาสื่อสารกันนั้น นอกจากจะใช้อธิบายข้อเท็จจริงตามธรรมชาติได้ตามความประสงค์แล้ว ยังสามารถแบ่งเอาความรู้สึกนึกคิดของกลุ่มชนผู้ใช้ภาษานั้นๆ เข้าไว้ด้วย คำจากภาษาอื่นซึ่งมิใช่ภาษาไทย แต่เข้ามามีบทบาทอยู่ในถ้อยคำภาษาไทย มีอยู่เป็นอันมาก ที่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน บอกที่มาไว้ก็มีมากกว่าสิบภาษา ที่เป็นภาษาของเพื่อนบ้านใกล้เคียงก็มี เช่น จีน เขมร มลายู ที่ไกลออกไปถึงยุโรปก็มี โปรตุเกส อังกฤษ เป็นต้น อีกประเทศหนึ่งในเอเชีย แม้จะมีได้เป็นเพื่อนบ้านใกล้ชิดตามสภาพภูมิศาสตร์ แต่ก็มี ความผูกพันกับประเทศไทยในทางภาษา ศาสนาและวัฒนธรรมอยู่เป็นอันมาก ประเทศนั้นก็คือประเทศอินเดียหรือชมพูทวีปในวรรณคดีไทย อินเดียเป็นประเทศที่มีกลุ่มชนที่พูดภาษาต่างกันอย่างมากมาย ภาษาจากประเทศอินเดียที่เข้ามา

บทบาทอยู่ในถ้อยคำภาษาไทย ก็มีทั้งที่เป็นภาษาปัจจุบัน และภาษาโบราณ ที่เป็นภาษาปัจจุบันก็มี เช่นภาษาบังกอลี ทมิฬ ฮินดูสถาน ส่วนภาษาอินเดียโบราณ ซึ่งแสดง บทบาทสำคัญจนถึงกับมีบางท่านกล่าวว่า เป็นแม่ของภาษาไทยที่เดียว (อนึ่งการกล่าวเช่นนั้นพึงเข้าใจว่าเป็นการกล่าว ตามความรู้สึก หาใช่กล่าวตามข้อเท็จจริงของภาษาไทย) ได้แก่ภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต หรือที่เรียกรวม ๆ กัน ไปว่าภาษาบาลีสันสกฤต โปรดสังเกตสำนวนว่าบาลีสัน สกฤตเราจะไม่พูดว่าสันสกฤตบาลีเลย ในทำนองเดียวกับ ที่เราพูดว่าบิดามารดา แต่สำนวนอินเดียจะว่ามารดาบิดา หากเรานึกเอาง่าย ๆ ว่าคำแรกของวลีมีความสำคัญ หรือ เต้นกว่าคำที่ตามมาตามความรู้สึกของสังคมผู้ใช้ภาษา ก็ จะพบความจริงอีกข้อหนึ่งว่า สังคมไทยให้ความเคารพยก ย่องบิดา ให้เป็นหัวหน้ากลุ่มคือครอบครัว เช่นเดียวกับที่ เลยเรียกภริยาว่าพ่อขุนจะนั้นและจากวลีว่าบาลีสันสกฤต ก็จะพบว่าปรมาจารย์ทางภาษาไทย เช่น พระศรีสุนทร โวหาร (น้อย อาจารย์ยางกูร) พระยาอุปทิศศิลปสาร (นิ่ม กาญจนวัชระ) ก็ล้วนแต่เป็นผู้เชี่ยวชาญภาษาบาลี กันทั้งนั้น แม้ภาษาสันสกฤตอาจจะเข้ามาสู่ประเทศไทย ไม่ช้ากว่าภาษาบาลี แต่การศึกษาภาษาบาลีในประเทศ มีมาก่อนการเรียนภาษาสันสกฤตนานนักหนา ทั้งนี้ด้วย อำนาจอิทธิพลของพุทธศาสนา เพราะเหตุนี้จึงไม่เห็นเป็น ของแปลกอันใดที่จะมีสำนวนว่าภาษาบาลีสันสกฤต แทน ที่จะเป็นภาษาสันสกฤตบาลีตามลำดับการคลี่คลายของภาษาที่ว่า ภาษาบาลีวิวัฒนาการมาจากภาษาสันสกฤต การที่มนุษย์ไม่ลืมภาษาบาลี ก็เพราะบารมีของพุทธ ศาสนา เช่นเดียวกับที่การศึกษาสันสกฤตกันอยู่ ก็ เพราะเสน่ห์ของวรรณคดีสันสกฤต และปรัชญาฮินดู แต่การศึกษาภาษาสันสกฤตในประเทศไทย คงเป็น ไปเพื่อประโยชน์ เกอกุลแก่การศึกษา ภาษาไทยเป็น ส่วนใหญ่ หาใช่เป็นเพราะต้องการจะอาศัยภาษา

สันสกฤตเป็นเครื่องมือที่จะใช้ศึกษากวณพจนของกา ลิตาส หรือปรัชญาสมัยพระเวทไม่ ส่วนการเรียน ภาษาบาลี เป็นการเรียนรู้เพื่อที่จะศึกษาพระไตรปิฎก ซึ่งมักจะถือกันว่าเป็นหน้าที่ของพระภิกษุสงฆ์โดยตรง เมื่อมีจุดมุ่งหมายต่างกันเช่นนั้น ความแพร่หลาย ของสถาบันที่จะสอนภาษาโบราณทั้งสองจึงต่างกัน บาง สถาบันก็ให้ความสำคัญแก่ภาษาบาลีเหมือนหนึ่งภาษาปัจจุ บันต่างประเทศอื่น ๆ เช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน ส่วน การศึกษาภาษาสันสกฤตในประเทศไทย มีแต่สอนอยู่ในระดับอุดมศึกษาเพียงอย่างเดียว และก็เป็นการเรียน ประกอบ การเรียนวิชาอื่น เช่น ภาษาไทย โบราณคดี เป็นต้น มิได้รับการยกย่องหรือปรับให้มีฐานะเป็นวิชา ภาษาต่างประเทศอีกวิชาหนึ่งต่างหาก ปรมาจารย์ทาง วิชาภาษาไทย ที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญภาษาสันสกฤตได้ คนหนึ่งคือ พระสารประเสริฐ (ตรี นาคะประทีป) แต่ท่านก็ได้อาศัยความรู้ภาษาบาลีเป็นพื้นฐานศึกษาภาษา สันสกฤตด้วยตนเอง เท่าที่เขียนมายืดยาวนี้เพื่อให้เห็น หน้าที่ของภาษาบาลีในความรู้สึกนึกคิดของคนไทย ส่วน ข้อเท็จจริงทางภาษาจะเป็นอย่างไร เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ต่างหาก ความจำเป็นที่คนไทยบางพวกควรจะทราบดี วิชาสันสกฤตก็ยังคงมีอยู่ ไม่ว่าจะมิได้สถาบันใดสอนภาษา นี้หรือไม่ก็ตาม

การที่จะมีคำภาษาต่างประเทศ เข้ามาปนอยู่ใน ภาษาไทย ใช้ว่าคำนั้น ๆ จะเข้ามาปรากฏอยู่ในถ้อยคำ ภาษาไทยได้โดยอัตโนมัติก็หาไม่ จะต้องมีเหตุหรือมีคน ไทยนำเข้ามาใช้เป็นธรรมดา การนำสิ่งใหม่เข้ามาสู่ สังคมย่อมประสบอุปสรรค และมีผู้ขัดขวางโจมตีไม่เห็น ด้วยอยู่เป็นธรรมดาอันใด เมื่อคำต่างชาติต่างภาษาเข้ามา ปรากฏอยู่บนริมฝีปากของคนไทย ก็ควรมีปฏิกิริยาโต้ แย้งจากคนไทยโดยทั่วไป ที่เห็นด้วยก็คงจะมี ที่ไม่เห็น ด้วยก็อาจจะมาก หากฝ่ายค้านหรือผู้ขัดขวางมีมาก ฝ่าย

ท่านก็จะกลายเป็นฝ่ายรัฐบาลไป ผลก็คือคำต่างชาตินั้น หากไม่โอนชาติหรือแปลงรูปเป็นไทย ก็กลับบ้านเมืองของตัวไป การผลัดใส่หรือการอำแขนรับคำต่างชาติต่างภาษานั้น คงจะวงเวียนอยู่เรื่อยไป สมัยกรุงสุโขทัย สมัยกรุงศรีอยุธยา หรือสมัยกรุงเทพฯ ก็คงจะมีปรากฏการณ์ทางภาษากังวลว่เกิดขึ้นอยู่เนื่องๆ คำที่แปลกปลอมเข้ามาในนั้น แรกทีเดียวก็คงจะตกอยู่ในฐานะคำต่างตัว หากยังคงอยู่นานต่อไปและชาวไทยไม่เนรเทศออกไป ก็คงจะต้องแปรสภาพมาเป็นคำภาษาต่างประเทศในพจนานุกรมต่อไป ตะแล็บเก็บสืตเช่น เดิมก็เป็นคำต่างตัวเขอสาวยอังกฤษ แต่เนืองจากชีวิตของคำทั้งสองนี้ มีความจำเป็นต่อความเป็นอยู่ของคนไทย จนไม่อาจไล่กลับไปเกาะอังกฤษได้ จึงได้รับการแปลงรูปมาเป็นภาษาไทย แต่ใช้เครื่องแบบแขก นี่คือนำของโทรเลขและสถานีนี้เป็นคำที่เข้ามาในสมัยรัตนโกสินทร์ใกล้ปัจจุบัน ถอยหลังย้อนกลับไปศึกษาจาวิกสมัยสุโขทัย จะพบข้อความว่า "ตัวเนื้อตัวปลา" ซึ่งถ้าพูดเป็นถ้วนวนปัจจุบันก็คงจะว่า สัตว์บกสัตว์น้ำเป็นแน่ ในสมัยนั้นคำว่าสัตว์ ซึ่งเป็นคำที่มาจากภาษาสันสกฤต คงจะยังไม่มีการใช้ในภาษาไทยในรูปความหมายนี้ ภายหลังนำมาใช้เห็นด้วยจะเป็นที่ว่าศัพท์ว่าสัตว์นี้สรุปความคิด สามารถอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติได้กว้างขวาง และเป็นคำที่กระชับว่า "ตัว" ในสำนวนว่าตัวเนื้อตัวปลา คำว่าสัตว์ก็เลยติดเข้ามาอยู่ในภาษาไทย เพราะคนไทยเห็นประโยชน์ที่จะได้จากการใช้คำนั้น

คำว่า สถานี สัตว์ ที่ยกขึ้นเป็นตัวอย่างนี้ทั้งสองคำเป็นศัพท์สันสกฤต เข้ามาปรากฏอยู่ในพจนานุกรมภาษาไทย เพราะประโยชน์หรือความจำเป็น ดังนั้นเป็นการพิจารณาที่มาของคำในแง่ของประโยชน์ นอกจากนี้ก็อาจพิจารณาในแง่ของความนิยมของผู้ใช้ คำจากภาษา

ต่างประเทศคำใดในความนิยมเป็นเวลานาน ก็ดีอยู่ในภาษา การนิยมใช้หรือนิยมพูดภาษาต่างตัวปนภาษาแม่ ก็จะเป็นโรคระบาดอย่างหนึ่ง ดังจะเห็นได้จากกรณีที่ผู้เขียนเป็นอันมากนิยมพูดไทยปนอังกฤษ โดยที่ไม่มีความจำเป็นอะไรเลยที่จะต้องทำเช่นนั้น เพราะมีใช้เรื่องวิชาการที่ต้องใช้ศัพท์เฉพาะ แต่เป็นเรื่องพื้นบ้านธรรมดา ๆ ที่ภาษาไทยของเราก็มีคำใช้ใช้ได้อยู่แล้ว จะว่าใกล้ชิดอยู่กับภาษาอังกฤษมากกว่าภาษาไทยก็ใช้ได้—เพราะแม่จะเป็นศาสตราจารย์วิชาภาษาฝรั่งเศส ก็ยังพูดไทยปนอังกฤษเรื่องเอกาภาษาอังกฤษไปใช้ปนกับภาษาของตนนี้ ในประเทศอื่นก็คงจะมีบ้าง ตัวอย่างเช่นในประเทศฝรั่งเศส ดังกับมีผู้บัญญัติชื่อภาษาใหม่ คือภาษาฝรั่งเศสที่มีคำภาษาอังกฤษปน โดยไม่มีความจำเป็นอะไรเลยที่จะต้องทำเช่นนั้นว่าเป็นภาษา "ฝรั่งเศส" หรือเขียนเป็นอักษรโรมันว่า FRANGLAIS คือ จะเป็นภาษาฝรั่งเศสก็ไม่ใช้ เพราะมีคำอังกฤษปนอยู่ทุกประโยคกว่าได้ จะเป็นภาษาอังกฤษก็ไม่เชิงเพราะใช้ไวยากรณ์ฝรั่งเศส อารยธรรมของชนผู้พูดภาษาอังกฤษ คู่ที่จะมีอิทธิพลต่อชาวโลกที่พูดภาษาค้นมากอยู่ในปัจจุบัน ที่ที่สองหันมาพิจารณาสภาพภาษาไทยในยุคก่อนหน้า บทบาทที่ภาษากอังกฤษแสดงอยู่บนเวทีภาษาไทยขณะนี้ ก็จะไม่ผิดอะไรมาจนกระทั่งภาษาบาลีและสันสกฤตแสดงมาแล้วในยุคก่อน ศาสตราจารย์พระวรวงศ์วิสิฐ (วรวงศ์ วิเศษศรียานนท์) เขียนแสดงความเห็นไว้ในที่หนึ่งว่า, "ก็ชอบใช้คำบาลีสันสกฤตและเขมร เพราะนิยมกันว่าเป็นภูมิสูง ถ้าทุกคนใดไม่ใคร่ใช้ศัพท์เหล่านี้ ก็ดูเหมือนว่าหย่อนรสไพเราะไป พูดกันว่าไร้ศัพท์ไร้แสง" ความนิยมของนอกดูจะเป็นสันดานดั้งเดิมของมนุษย์ เพราะของต่างประเทศนั้นเป็นของแปลกของใหม่ ไม่ใคร่จะคุ้นหูคุ้นตากความใหม่จึงถึงถูกความนิยมสนใจ ครั้นเมื่อสิ่งใหม่นั้นไม่มีความใหม่อยู่ในตัวเองแล้ว ก็ชอบที่จะเสื่อมความนิยม

ลงไปเอง นอกเสียจากว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องใช้ในชีวิตประจำวัน และหากำไทย หรือสร้างศัพท์ขึ้นมาใหม่ ก็ไม่สะดวกหรือรักกุมเท่าคำต่างประเทศ ก็เลยใช้คำต่างประเทศนั้นเรื่อยมา เช่นคำว่า เซ็ก ซึ่งเป็นคำกริยาที่ใช้ในความว่าสำรวจตรวจตรา ก็มาจากภาษาอังกฤษ

เมื่อหันมาพิจารณา เรื่องของภาษา สันสกฤตบ้าง ปัญหาที่น่าจะพิจารณาก็คือ ภาษาสันสกฤตเข้ามามีบทบาทในภาษาไทยตั้งแต่เมื่อใด ทบonyากก็ได้เลยว่่าตั้งแต่เริ่มประวัติศาสตร์ไทย เพราะมีหลักฐานปรากฏชัดอยู่ในสมัยนั้นจริง ๆ ประวัติศาสตร์ไทยนั้นท่านว่าเริ่มพร้อมกับสร้างกรุงสุโขทัย พระมหากษัตริย์พระองค์แรกแห่งราชวงศ์นั้นทรงพระนามว่า “ศรีอินทราทิตย์” พระนามนั้นก็มาจากภาษาสันสกฤต นี่ก็แสดงว่ามีคำสันสกฤตปนอยู่ในภาษาแล้วในขณะนั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือมีภาษาสันสกฤตปนอยู่ในภาษาไทย ก่อนที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชจะทรงประดิษฐ์อักษรไทยเสียอีก นอกจากพระนามองค์ปฐมกษัตริย์ แห่งราชอาณาจักสุโขทัยแล้ว ในจารึกสุโขทัยหลักที่ 1 ด้านที่ 3 บรรทัดที่ 4 ก็มีข้อความหนึ่งว่า “เมืองหวิ่นอนเมืองสุโขทัย มีภูมิวิหารปุครุมีสรีดภงส์-ปาพราว . . .” คำว่า สรีดภงส์นั้นตามความเห็นของ ศาสตราจารย์เชเดส์ ว่ามาจากคำภาษาสันสกฤต ซึ่งมีความหมายว่า ทำนบ เหตุที่ในจารึกไม่ใช่ไทยว่าทำนบ มีข้อควรพิจารณาได้สองประการคือ ประการแรก ทำนบอาจเป็นคำที่เกิดภายหลังภาษาที่ใช้ในศิลาจารึก ซึ่งออกจะเป็นเรื่องเป็นไปได้ยากเต็มที่ ประการที่สองคำว่าทำนบเป็นคำที่ใช้อยู่ในภาษาไทยมาก่อนแล้ว แต่ใช้ในความหมายว่าคันดินที่ใช้กันน้ำ ดังเช่นความหมายของคำนี้ในปัจจุบัน ส่วนคำสรีดภงส์เป็นทำนบพิเศษ หรืออย่างที่เกี่ยวนี้เราเรียกเขื่อน เช่นเขื่อนเจ้าพระยา เป็นต้น อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาสภาพภูมิศาสตร์แล้ว การใช้คันดินกันน้ำในการ

ทำนบน่าจะเป็นเรื่องที่มีมาก่อนกรุงสุโขทัยเสียอีก ที่จารึกไม่เรียกว่าทำนบ เพราะมีมิใช่ทำนบตามที่ใช้กันน้ำทำนบตามธรรมดา แต่เป็นทำนบเพื่อการชลประทาน ซึ่งเป็นของใหม่ในสมัยนั้น ด้วยเหตุนี้กรมจึงใช้คำสันสกฤตหลักฐานทางโบราณคดีก็สอดคล้องกับความเห็นว่า สรีดภงส์ คือทำนบซึ่งสร้างขึ้นเป็นพิเศษ ถือเป็นเขื่อนกันน้ำสำหรับอ่างเก็บน้ำ เพราะปรากฏว่าเป็นเขื่อนกันน้ำอยู่ระหว่างภูเขาสองลูก เป็นคันดินสูงประมาณ 4 เมตร ฐานเขื่อนกว้างประมาณ 14 เมตร สันเขื่อนกว้างประมาณ 3-4 เมตร แนวเขื่อนยาวประมาณ 300 เมตร นายช่างกรมชลประทาน ที่มาสำรวจร่วมกับกรมศิลปากรยืนยันว่า สรีดภงส์หรือทำนบพระร่วงนี้ เป็นเขื่อนกันน้ำที่สร้างขึ้นอย่างถูกต้องวิชา

ภาษาสันสกฤตเป็นมรดกของชาวชมพูทวีป อันเป็นดินแดนที่อยู่ห่างไกลจากแหลมสุวรรณภูมิมากนัก เจ้าของภาษาคือชาวภารตะโบราณ ก็เป็นกลุ่มชนที่ถือชาติชั้นวรรณะอย่างเคร่งครัด ยอว่ากับชาวต่างประเทศเลย แม้บุคคลในสังคมเดียวกันแต่เกิดต่างตระกูลต่างวรรณะกัน ก็ยังไม่ยอมคบหาสมาคมหรือติดต่อกันด้วย แต่ทำไมมาคลุกคลีกับชาวต่างชาติจนมีร่องรอยหลักฐานเหลือไว้เป็นพยานดังนี้ พุคก็อย่างหนึ่งก็คืออะไรเป็นเหตุให้ชาวอินเดียโบราณเดินทางออกนอกประเทศ

ตามหลักฐานจากคัมภีร์ในพระพุทธศาสนาปรากฏว่า เมื่อราวสามร้อยปีก่อนคริสตกาล พระเจ้าอโศกมหาราช ได้ทรงอาราธนา พระโสณะและอุตตระให้จารึกไปสู่แหลมสุวรรณภูมิ การเดินทางออกจากอินเดียในสมัยนั้นก็คงจะอาศัยทะเลเป็นการสะดวกกว่าทางบก วิธีที่จะใช้ไปมาสู่แหลมสุวรรณภูมินี้ ต้องอาศัยลมมรสุมเป็นสำคัญ มีหลักฐานกรีกปรากฏว่าชาวกรีกเพิ่งรู้จักลมมรสุมเมื่อราวต้นคริสต์ศตวรรษนี้เอง ส่วนพวกอาหรับแม้จะรู้จักเรื่องนี้ก่อนชาวกรีก ก็มีได้เปิดเผยเรื่องทิศทางของ

ลมมรสุมให้ผู้ใดทราบ ส่วนทางเมืองจีนก็มีตำนานเรื่อง การต่อเรือเดินทะเลเล่าไว้ว่า ชาวจีนสามารถต่อเรือชนิด ที่จะเดินทางไปในทะเลได้ไกล ๆ ได้เมื่อคริสตศตวรรษที่ 3 หลักฐานทางโบราณคดีในดินแดนแถบแหลมอินโดจีน ก็ ปรากฏว่าอิทธิพลของชาวภารตะ คงจะไม่แผ่มาถึงอาณา บริเวณในภูมิภาคแถบนี้ก่อนคริสตศตวรรษที่ 6 เมื่อจะ พุทให้แถบเข้ามาอีก เฉพาะดินแดนที่เป็นอาณาเขตของ ประเทศไทยอยู่ในปัจจุบันมีร่องรอยหลักฐานทางโบราณคดี แสดงให้เห็นอยู่สองสามแห่ง ข้อพิสูจนจากโบราณสถาน และโบราณวัตถุที่ขุดได้ เป็นสิ่งที่มีอายุอยู่ในราวคริสต ศตวรรษที่ 6 เสียเป็นส่วนใหญ่ เช่น พระพุทธรูป หรือ โบราณวัตถุทางพุทธศาสนามีธรรมจักร เป็นต้น ตามที่ ขุดพบที่ จังหวัดนครปฐม และที่ตำบลพงศึกในจังหวัด กาญจนบุรีเป็นตัวอย่าง ส่วนโบราณวัตถุในสมัยเดียวกัน แต่เป็นหลักฐานทางศาสนาฮินดูซึ่งขุดได้ที่ ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นเทวรูป เข้าใจว่าเป็นพระวิฆณุ หรือพระนารายณ์ กับหลักศิลาซึ่งเข้าใจว่าเป็นหลักเมือง มีจารึกเป็นภาษาสันสกฤต โบราณวัตถุที่จะเป็นเครื่อง แสดงให้เห็นว่าใน อาณาจักรทวารวดี ก็มีการใช้ภาษา สันสกฤตกันอยู่คือเหรียญเงินเล็กๆ สองอัน ซึ่งมีผู้พบที่ วัดพระประโทน ตำบลเนินหิน จังหวัดนครปฐม เหรียญ นั้นมีด้อยคำจารึกเป็นภาษาสันสกฤต สมัยราชวงศ์ปัลลวะ หรือราวคริสตศตวรรษที่ 7

กรุงสุโขทัยก็มีอายุระหว่างคริสตศตวรรษที่ 13-16 ก็พอจะอนุมานตามทีกล่ามาแล้วได้ว่า ภาษาสันสกฤต เข้ามาสู่คนแดนอันเป็นอาณาเขตของประเทศไทย เมื่อราว หนึ่งพันสี่ร้อยปีเศษ ๆ นี้เอง และคำภาษาสันสกฤตเข้า มาอยู่ในภาษาไทยแล้วตั้งแต่สมัยสุโขทัย หรือนับเป็นมวลง ได้ราวเจ็ดร้อยปีมาแล้ว

คำในภาษาสันสกฤตทุกคำ ไซ้ว่าจะเข้ามาอยู่ ในภาษาไทยทั้งหมดก็หาไม่ เพราะฉะนั้นการเรียน

ภาษาสันสกฤต เพื่อประโยชน์แก่การศึกษ ภาษาไทย ค้อออกจะเข้าทำนองข้างจับตักแดน หรือ เป็นการลงทุนที่ไม่เสียคุ้มค่าน้อย เพราะคำจาก ภาษาสันสกฤตที่มีใช้อยู่ในภาษาไทย ก็น่าจะอาศัยศึกษา หาความหมายหรือรูปคำได้จากพจนานุกรม แต่ในทาง ปฏิบัติแล้วมักจะไม่เป็นเช่นนั้น ผู้ใช้พจนานุกรมส่วน มากมักหวังประโยชน์ในแง่ของความหมายมากกว่า เพื่อ ตรวจสอบตัวสะกดการันต์หรือที่มาของคำ พจนานุกรม ช่วยได้มากในเรื่องอรรถรสของวรรณคดี ผู้อ่านวรรณคดี ไทยโดยเฉพาะวรรณคดีที่มีอายุกว่าร้อยปีขึ้นไป ย่อมจะ ต้องอาศัยพจนานุกรม เพื่อที่จะวินิจฉัยความหมายของคำ อยู่เนื่อง ๆ แต่หนังสือวรรณคดีมักใช้ตัวสะกดการันต์ ไม่เหมือนกับที่ราชบัณฑิตยสถานกำหนด เพราะฉะนั้น การค้นพจนานุกรม เพื่อหาความหมายของคำในภาษาไทย รุนเกล้า จึงมักประสบความลึกลับหวังอยู่เสมอ ทั้งนี้อก จะเนื่องมาจากการใช้ตัวสะกดการันต์ต่างกัน เพราะเป็น ภาษาต่างสมัยกันแล้ว การที่จะหวังให้พจนานุกรม บรรจุคำทุกคำในวรรณคดีไทยเข้าไว้ด้วย ดูจะเป็น เรื่องเหลือวิสัย ด้วยเหตุนี้จึงต้องอาศัยความสามารถ เฉพาะตนของผู้อ่านเข้าประกอบด้วย การศึกษา วรรณคดีจึงจะสัมฤทธิ์ผลผลสมความมุ่งหมาย ความรู้ภาษา สันสกฤต ก็เป็นเครื่องเพิ่มพูนความสามารถเฉพาะตนด้วย ประการหนึ่ง กล่าวคือจะช่วยให้สามารถวิเคราะห์หาความ หมายของคำได้สะดวกยิ่งขึ้น ความรู้เรื่องภาษาสันสกฤต เป็นอุปกรณ์ที่สำคัญในการที่จะสันนิษฐานความหมายของ คำไทยโบราณได้เป็นอย่างดี ถึงแม้จะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

พระมหาลีของ พระเจ้ากรุงสุโขทัย ใน มหา เวสสันดรชาดก ใต้นามว่า ผู้สัสก ภัยเทพผู้มีผิว ภายประหนึ่งว่าลูบได้ไปด้วยผงแก่นจันทร์ อีกนัยหนึ่งก็ คือ ผู้สัสกตีหมายความว่าสตรีผู้มีผิวเหมือนทาด้วยผงแก่น จันทร์ คำไทยอีกคำหนึ่งซึ่งมีที่มาเหมือนกับที่ว่าผู้สัสก

คือ “สัมผัส” อันมีความหมายว่าจับต้อง ทั้งผัสสคติและสัมผัสที่มีที่มาจากศัพท์ภาษาบาลีด้วยกันทั้งสองคำ แต่ชาตกเรื่องเดียวกันนี้ เมื่อสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถโปรดเกล้าให้ราชบัณฑิตแปลออกเป็นภาษาไทย โดยใช้ชื่อเรื่องว่า มหาชาติคำหลวง พระนางผัสสคติก็ได้ชื่อว่า สบรรมติ ความหมายของศัพท์ก็คงจะเหมือนเดิม เพราะแปลออกมาจากชาตกเรื่องเดียวกัน แต่สบรรมติที่มีมาจากภาษาสันสกฤต ในภาษาไทยปัจจุบันเราอาจพบคำว่าสัมผัสอยู่เสมอ ๆ นาน ๆ ในวงสนทนาธรรมก็อาจจะได้ยินได้ฟังศัพท์ว่า โสฬพะ ซึ่งมีที่มาร่วมกับผัสสคติ และสัมผัส ส่วนสบรรมติเล่า เราพบพวกห้องของศัพท์นั้นบ้างหรือเปล่า เพราะท่านผู้รู้ในสมัยโบราณ คงจะไม่หยิบคำแขกมาหนึ่งคำแล้วใช้ในตำแหน่งเดียวกันเป็นแน่ คำที่นำมาจะต้องมีใช้ไปเท่านั้น ๆ อีก มิฉะนั้นบุคคลร่วมสมัยกับผู้แปลก็จะอ่านมหาชาติคำหลวงไม่เข้าใจ หากเป็นดังนี้จริงแล้วการแปลมหาชาติในครั้งนั้น ก็เรียกได้ว่าประสบความสำเร็จแล้ว แต่ที่เราในสมัยนี้อ่านมหาชาติไม่สู้จะเข้าใจเหมือนอ่านสี่แผ่นดินหรือไผ่แดง ก็เพราะว่าภาษาในมหาชาติคำหลวงเป็นภาษาไทยเมื่อราวห้าร้อยปีมาแล้ว ส่วนภาษาในสี่แผ่นดินเป็นภาษาร่วมสมัยกับเรา คำที่ใช้ในอยู่ในสมัยนั้นอาจจะไม่มีที่ใช้กันแล้วในสมัยนี้ แต่คงเหลือให้เราได้เห็นได้เรียนกันในหนังสือ ไม่ต้องดูไกลไปถึงห้าร้อยปี สักถามฉบับก็พอจะแลเห็นตัวอย่างได้บ้าง สมัยที่ผู้เขียนเป็นนักเรียนอนุบาล ยังเคยได้ยินผู้ใหญ่ที่นิยมวัฒนธรรมตะวันตกเรียกคู่กันว่า หวานใจ ส่วนผู้ที่ไม่นิยมวัฒนธรรมแบบนอก ก็จะไม่มีความหวานใจเขาได้ แต่จะไปควงคู่กับ ชิน แทน ตกมาสมัยนี้ไม่มีทั้งชินทั้งหวานใจ มีแต่ แฟ้น มาแทนที่ อย่างนั้นฉันก็ศัพท์ที่เป็นกลุ่มด้วยสบรรมติ ก็คงจะเข้าทำนองเดียวกัน คงจะพบได้แต่ในแผ่นกระดาษ เพราะไม่พูดไม่ใช้กันอีกแล้วในสมัยเรา ที่นี้ถ้าพบในที่อื่นไม่ใช่ในศัพท์สบรรมติ ทำอย่างไรจึงจะเข้าใจได้ว่าเป็นคำพวกเดียวกัน เพราะอาจจะใช้ตัวสะกดตัวอื่นก็ได้ แต่ถ้าฟังเสียงอยู่แล้ว อาจจะไม่ไกลจากกันนัก ครองและที่ความรู้ภาษาสันสกฤตจะ

ช่วยบรรเทาข้อข้องใจให้ได้บ้าง กล่าวคือลองถามตัวเองว่าถ้าวรรณสัมผัส ฉาบหา ลูบไล้ จับต้องนี้ภาษาสันสกฤตใช้ศัพท์ว่าอะไร ก็จะพบว่าได้แก่ สปฤศ หรือที่เสียง “ส” กร่อนหายไปก็มี เช่น ปฤศ ปฤษ ในมหาชาตินี้เองก็มีคำที่เสียงก็คล้าย และความหมายจากคำที่คล้ายก็คล้ายกับภาษาสันสกฤตที่ยกมานี้หลายที่ เช่น “ลบบมสิวกสัมบรรม” หรืออีกที่ว่า “ลบบมสิวกสัมบรรม” หรือ “คนธกัจจบริต” ทั้งสามที่นี้ใช้ตัวสะกดต่างกัน แต่มีเสียงแก่คล้ายกันทั้งนั้น ในลิลิตพระลอก็มีเช่น “เสด็จสองราชเสด็จสรอง แล้วทรงพระบริต ผัดพักตรคุดดวงเดือน” หรือในสมุทโฆษ เช่น “ลิตพบุพพรรณงามคืออัญชบบริต” หรือจะให้ไกลเข้ามาอีกหน่อย ในพระอภัยมณีก็มี เช่น “กระหมวดมวยแฉมดอกไม้ไทวระยับ แฉงปรัดผัดนวลลวงแฉลัม” ทุกที่ที่ยกมานี้จะเห็นได้ว่า ศัพท์กลุ่มสบรรมติมีความหมายว่า สัมผัสหรือฉาบหา หรือใช้ในความว่าผัดหน้าแกงตัว พอใช้ในตำแหน่งของเราก็จะได้แก่บ้าง หรือสำอองประทีนโลมอะไรสักอย่างหนึ่ง พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ศัพท์เดี่ยวคือ บริต ใช้ “ต” สะกด และไม่ได้บอกที่มาของคำว่ามาจากภาษาอะไร ที่ยกมาเป็นตัวอย่างเพียงศัพท์เดียวและในหน้าที่เดียว คือเป็นคำกริยา แต่ตามระเบียบของภาษาไทย คำที่มีหน้าที่ตามตำแหน่งของคำในประโยค กล่าวคือคำที่ใช้เป็นกริยาก็อาจจะใช้เป็นคำนามได้เมื่อเปลี่ยนตำแหน่งในประโยค เพราะฉะนั้น บริต หรือ บริส ก็อาจเป็นคำนามเช่นเดียวกัน เมื่อเป็นคำนามความหมายก็จะเป็นเครื่องประดับ ซึ่งอาจจะเป็นเครื่องสำออง เช่น แฉง เลื่อนผ้า แก้วแหวนเงินทอง ฯลฯ ทั้งนี้แล้วแต่ว่านัยไหนจะเหมาะ

ทั้งกล่าวมาแล้วเป็นประโยชน์ ที่จะได้รับความรู้ภาษาสันสกฤตสำหรับการศึกษาวรรณคดีไทย โอกาสหน้าจะนำบทบาทของภาษาสันสกฤต สำหรับนักภาษาศาสตร์ นักโบราณคดี และนักมานุษยวิทยา มาประชาสัมพันธ์ตามควรแก่กาล □